

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
(leveres elektronisk)

Dato:
30.05.2016

Vår referanse:
2016/106

Deres referanse:
15/3932

Uttalelse fra Nasjonal institusjon for menneskerettigheter ang. høring – oppfølging av Tater/romaniutvalgets rapport

Innledning

Det vises til høringsbrev av 26.11.2015 fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) angående oppfølging av Tater/romaniutvalgets rapport, NOU 2015:7 «Assimilering og motstand, Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag» med vedlegg.

Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter (NIM) er etablert i henhold til lov av 22. mai 2015 og har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivning, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. NIM skal bidra til å styrke gjennomføringen av menneskerettighetene, særlig ved å gi råd og fremme anbefalinger til Stortinget, Regjeringen, Sametinget og andre offentlige organer og private aktører. Høringsuttalelser er et sentralt virkemiddel i dette arbeidet.

Rapporten dokumenterer det utvalget selv omtaler som en hardhendt assimileringsspolitikk fra norske myndigheters side som kan spores helt frem til slutten av 1980-tallet. Rapportens funn og konsekvensene av en «feilslått og nedbrytende politikk» viser menneskerettslige utfordringer både for den nasjonale minoriteten i sin helhet og for enkeltpersoner innenfor denne gruppen.

Under arbeidet har utvalget hatt løpende konsultasjoner med berørte grupper og individer. Slike konsultasjonsprosesser er viktige, og er i seg selv et viktig menneskerettslig anliggende. Utvalgets arbeid fremstår i så henseende som et eksempel til etterfølgelse. En inkluderende tilnærming skaper også en legitim forventning om at rapportens funn vil bli fulgt opp. Det er derfor positivt at departementet har tatt initiativ til en bred høringsrunde med romslig tidsfrist, og gir mulighet til muntlige innspill ved å gjennomføre en rekke høringsmøter i ulike deler av landet.

NIM kan i det vesentlige slutte seg til utvalgets forslag og vil i det følgende påpeke følgende:

1. Ta et tydelig oppgjør med fortiden, og offentlig bekrefte at staten tar ansvar for tidligere tiders overgrep og forsømmelser

Det er tatt viktige skritt i den offentlige erkjennelsen av ansvar for tidligere tiders overgrep, bla. ved at det ved overleveringen av rapporten ble fremført unnskyldninger fra regjeringen ved

kommunalminister Jan Tore Sanner, fra Den norske kirke ved biskop Helga Haugland Byfuglien og fra Kirkens sosialtjeneste som representant for den tidligere Misjonen.

Det bør avklares om et flertall av de berørte anser de unnskyldninger som er fremført som en fullgod erkjennelse av det offentlige ansvaret.

En eventuell ytterligere offentlig beklagelse og en prosess for formidling av den offentlige erkjennelsen, vil være tjent med en nær koordinering med de berørte instansene. Dette vil kunne bidra til å sikre at beklagelsen oppfattes som genuin, at den gjøres allment kjent og blir del av kunnskapsgrunnlaget for offentlige instanser i deres møte med gruppens medlemmer.

2. Bygge opp tilliten mellom romanifolket/taterne og myndighetene. Sikre romanifolket/taterne reell deltakelse i prosesser som angår dem.

Rapporten fremhever at mange tater/romanifolk har sterk mistillit til, og i noen tilfeller frykt for, norske myndigheter som et resultat av tidligere overgrep og assimileringspolitikken. Historiske erfaringer, særlig blant de som vokste opp under barnevernets omsorg, sammen med negative holdninger og diskriminering i dag, gjør at mistilliten videreføres i nye generasjoner. En del har imidlertid fått tillit til myndighetene og mange er opptatt av å bryte spiralen av mistillit, noe som gir grunnlag for endring og videre tillitsbygging.

NIM er enig i utvalgets anbefaling om å involvere folkegruppen i saker som gjelder dem i langt større grad enn tidligere, slik at deres stemmer blir hørt og deres forslag kan bli vurdert. Slik dialog og involvering antas å være viktig som ett av flere tiltak for å bygge opp en gjensidig tillit.

For å bygge tillit er det viktig å styrke forutsetningene for gode relasjoner både innad i tater/romani-befolkningen som gruppe og hos de aktuelle myndighetene i møte med tater/romanifolket. Kontaktpunkter begge steder kan være et godt sted å begynne.

NIM foreslår derfor at man innad i miljøet bør stimulere til etablering av støttegrupper eller identifisere individuelle ressurspersoner som nyter tillit og har kompetanse, legitimitet og andre forutsetninger for å gi støtte. Slike kontaktpunkter kan fungere som talspersoner og derigjennom opparbeide seg tillit overfor storsamfunnet. Det er allerede flere organisasjoner og individer som kan bidra til utvikling og utforming av en slik tilnærming.

Utenfor folkegruppen, vil det ta tid å øke kunnskapsnivået og endre holdninger. På kort sikt, kan det derfor være aktuelt å utnevne koordineringspersoner innen de mest relevante offentlige instansene, som har ansvar for å styrke samarbeidet med støttegrupper og ressurspersoner innad i miljøet.

Ved å legge til rette for samarbeidsfora mellom kontaktpunktene i lokale miljøer og på myndighetssiden, vil man få møteplasser for å drøfte og løse aktuelle spørsmål, utveksle informasjon og etablere arenaer som kan ta initiativ til, samt gjennomføre tillitsbyggende tiltak.

3. Forebygging og tiltak ved diskriminering.

Rapporten viser at mange tater/romanifolk har vært utsatt for diskriminerende adferd på ulike arenaer. Dette reflekteres imidlertid ikke i klager som er fremmet til offentlige instanser som politi og uavhengige klageorganer, herunder Ligestillings- og diskrimineringsombudet (LDO),

Sivilombudsmannen og rettsapparatet. LDO fremheves særskilt og rapporten påpeker behov for både veiledning/rettshjelp og informasjon om klageordninger.

NIM antar at spørsmål om tilgang til klageordninger for tater/romanifolk bør følges opp i dialog med berørte parter, herunder Sivilombudsmannen og LDO.

4. Legge til rette for at det kan avklares om det har foregått og fremdeles finner sted rettstridige forhold, herunder menneskerettighetskrenkelser.

Rapporten dokumenterer at det helt frem til nyere tid, har funnet sted menneskerettighetskrenkelser som en integrert del og konsekvens av myndighetenes assimileringspolitikk.

De menneskerettslige utfordringer som finnes i dag bør kartlegges nærmere gjennom overvåking og undersøkelse av særlige tema. Rapporten peker på noen områder hvor man har sett behov for nærmere undersøkelser, herunder utdanning, barnevern, helse og diskriminering når det gjelder tilgang til sosialtjenesten, arbeid, bolig og camping plasser.

Staten har hovedansvaret for å sikre menneskerettighetene. Ulike myndighetsinstanser bør ha et særlig fokus på denne gruppen som del av sitt løpende overvåkingsarbeid samt ved rapportering til internasjonale overvåkingsorganer. Slik internasjonal rapportering er aktuelt under Europarådets rammekonvensjon om nasjonale minoriteter, hvor de viktigste bestemmelsene for tater/romanifolket er bestemmelsen om likebehandling og ikke diskriminering, (artikkel 4), fremme og videreutvikling av kulturen (artikkel 5), fremme av toleranse og forhindring av hat og diskriminering (artikkel 6). Videre er artikkel 12 om rettigheter til skolegang og utdanning og artikkel 15 om deltakelse i det offentlige liv, viktige. Rapportering til flere av FNs traktatorganer på menneskerettsområdet, herunder Menneskerettighetskomiteen, Rasediskrimineringskomiteen og Barnekomiteen, samt til Menneskerettighetsrådets universelle periodiske gjennomgang (UPR) er også viktig i denne sammenheng.

Uavhengige overvåkingsmekanismer som myndighetsoppnevnte instanser, herunder NIM og de nasjonale ombudene, samt det sivile samfunn bør ha fokus på tater/romanifolkets situasjon. NIM har som en del av sitt mandat å legge til rette for samarbeid mellom ulike aktører, og kan eventuelt ivareta en koordinerende rolle på enkelte områder. Det vises også til at utvalget (pkt. 7.2.6) ber myndighetene vurdere om NIM, eller andre instanser, kan få en rolle som supplement til eksisterende klagemuligheter. I sin kontakt med enkeltpersoner vil NIM kunne avdekke systemiske utfordringer som kan gi grunnlag for oppfølging. Man vil imidlertid påpeke at i henhold til § 3 i lov om Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter, skal NIM «ikke prøve enkeltsaker om krenkelse av menneskerettigheter». Etter NIMs oppfatning er det ikke aktuelt å endre denne bestemmelsen.